

WÉBER ANTAL KÖNYVTÁRA

ADALÉK A XIX. SZÁZADI MAGYAR ÉPÍTÉSZETI SZAKIRODALOM KUTATÁSÁHOZ

MARÓTYZ KATALIN*

A XIX. században jelentősen megnőtt a kiadott építészeti témájú könyvek száma, köszönhetően a sokszorosítási – metszési, litográf – technikák fejlődésének is. A korábbiakhoz képest gyorsabb tájékoztatást jelentettek az építészek számára Magyarországon a havonta megjelenő építészeti szakfolyóiratok, a magyar nyelvű *Építési Ipar* és a német nyelvű *Budapester Bauzeitung*. Ezek az építészeti könyvek és folyóiratok nagyrészt szerepelnek könyvtáraink állományában, azonban nehéz megítélni, hogy az egyes építész műveltsége milyen széles körű lehetett, ha nem ismerjük a nagy mesterek személyes könyvtárait. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárában szerencsésen megmaradt Wéber Antal könyvtára, ennek áttekintésével közelebb kerülhetünk a XIX. századi építészeti szakirodalom mélyebb megismeréséhez.

Kulcsszavak: építészettörténet, historizmus, építészeti szakirodalom

A magyarországi építészeti szakirodalmat a XVIII. századig visszamenően kutatták építés- és művészettörténészek, a korai időszakot Bibó István dolgozta fel, részletes tanulmányában¹ tematikusan is tárgyalva a különböző típusú könyveket. A közelmúltban publikálták a dégi Festetics-kastély könyvtárának építészettel

* egyetemi tanársegéd, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építészettörténeti és Műemléki Tanszék. 1111 Budapest Műegyetem rkp. 3. K. II. 60. Tel.: 463-1330, fax: 463-1638.

¹ Bibó István: A magyar építészeti szakirodalom kezdetei (Építészeti szakkönyvek Magyarországon a XVIII. században). In: *Művészet és felvilágosodás*. Szerk.: Zádor Anna, Szabolcsi Hedvig. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1978. pp. 27–123.

foglalkozó, elsősorban XVIII. századi munkákat tartalmazó jegyzékét.² Ismertté vált Andreas Miller – a körmendi Batthyány-kastély építési írnokának – negyvennégy építészeti témájú könyvet is tartalmazó könyvtárának jegyzéke is 1733-ból, amivel az egyes építész műveltségének megismeréséhez jutottunk közelebb.³

A XIX. században megnőtt a kiadott építészeti könyvek száma, a különböző metszési és litográf technikák fejlődésével olcsóbbá vált a nyomtatás, a század közepétől egyre több külföldi kiadó foglalkozott szakkönyvek kiadásával. A korábbiakhoz képest gyorsabb tájékoztatást jelentettek az építészek számára a Magyarországon megjelenő építészeti szakfolyóiratok, a magyar nyelvű *Építési Ipar* – később *Építő Ipar*, majd *Építő Művészet* – és a német nyelvű *Budapester Bauzeitung* – később *Bauzeitung für Ungarn* címen. Rendszeresen közölt építészeti témájú tanulmányokat az 1867-től évenként kiadott *Magyar Mérnök-Egylet Közlönye* – később *Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönye* – is.

A XIX. században megjelent építészeti könyvek és folyóiratok nagy része szerepel könyvtáraink állományában.⁴ A könyveket lapozva alkalmanként ismert XIX. századi építészek ex-libriseivel is találkozhatunk, azonban nehéz megítélni, hogy az egyes építész műveltsége milyen széles körű lehetett, ha nem ismerjük a nagy mesterek teljes könyvtárait. A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárának állományában szerencsésen megmaradt Wéber Antal rendkívül gazdag könyvtárának egy része,⁵ ennek áttekintésével közelebb kerülhetünk a XIX. századi építészeti szakirodalom mélyebb megismeréséhez. Külön jelentőséget ad a témának, hogy a századból mind ez idáig nem kerültek elő magánépítészek könyvtárainak jegyzékei.

Wéber Antal (1823–1889)⁶ a kiegyezés utáni Budapest jelentős építésze volt. A korabeli rend szerint képzése a céhes rendszeren belül kezdődött, majd ismereteit Bécsben gyarapította. Építész pályafutása a szabadságharcban vállalt szerepe miatt kényszerű szünet után kezdődhetett. Néhány főúri megbízásból készült, vidéki romantikus kastély után elsősorban Budapesten alkotott neoreneszánsz stílusú bérházakat, bérpalotákat és villákat. 1881-től a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium építészeként vidéki és fővárosi oktatási épületeket tervezett.

² Sisa József: *A dégi Festetics-kastély*. Műemlékek Állami Gondnoksága, Budapest, 2005. p. 126.

³ Koppány Tibor: Andreas Miller körmendi Bauschreiber könyvtárának jegyzéke 1733-ból. In: *Romantikus kastély – Tanulmányok Komárik Dénes tiszteletére*. Hild-Ybl Alapítvány, Budapest, 2005. pp. 67–73.

⁴ Elsősorban azokon a helyeken, amelyek intézményi elődjében már a XIX. században is folyt művészeti vagy építészeti oktatás.

⁵ Jegyzéke a cikk végén. A 101 tételes listából mindössze négy „lappang” és egyet töröltek az állományból (leltári szám szerint: 6548., 6557., 6570., 6582., 6586.).

⁶ Életrajzát részletesen közölte Ybl Ervin. (Ybl Ervin: Weber Antal. *Építés- és Közlekedéstudományi Közlemények* 1958. Nr. 3–4. pp. 417–442.)

Leltári szám	Csoport szám	Könyv czime	RÉGI	KÖRÜLT	Kiadó	Jegyzet
6396	A	1953 Nittenkofer Formen-Elemente aus der gesammten Ornamentik	4	✓	Leipzig 1881	Wéber-könyvtár

1. ábra. A Műegyetemi Könyvtár leltárkönyvének egyik sora

Wéber Antal építész könyveit Trefort Ágoston kultuszminiszter Szily Kálmán rektor, Hauszmann Alajos, Steindl Imre és Wartha Vince professzorok javaslatára vásárolta meg a Királyi József Műegyetem könyvtára számára 1880-ban, 6440 forintért.⁷ Az összeg felét az államkincstár, felét a műegyetemi tanári testület fedezte. Az építész szakosztálynak nagy szüksége lehetett korszerű könyvekre, a Királyi József Műegyetem könyvtárában addig mindössze 22 műépítészeti témájú könyvet lehetett találni,⁸ melyek között például nem volt olyan, mely a reneszánsz

⁷ Az éves költségvetés indoklásában Trefort Ágoston a következőképpen fogalmazott: „A könyvtárnak, különösen az építési és műépítési szakban kiegészítésre kedvező alkalom nyílt Weber Antal műépítész 278 folio kötetet és 21.394 lap rajzot tartalmazó szakkönyvtárának eladóvá tételével, mely a bemutatott lajstromok szerint 10.000 frtnál jóval többbe került s becsére azon könyvek leszámításával is, melyek a műegyetem könyvtárában már megvannak, felülmulja a 8.000 frtot. A könyvtár valóban becses és épen a műegyetemnek való volta s a mellett jutányossága kétségen kívül lévén, annyival kevésbé lehetett, e jó alkalmat elszalasztani, mert ezzel a műegyetem szertáaira pár év múlván ugyis teendő tetemes kiadások egy része most már fedezettvén, e kiadás csak az akkori nagyobb kiadást fogja könnyebíteni.”

A Vallás- és közoktatásügyi ministerium 1881. évi költségvetésének indoklása. Budapest, 1880. (Magyar Országos Levéltár K 802/94. kötet, Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium Elnöki iratok). Összehasonlításképpen a II. számú úgynevezett Wágner-féle klinika művezetési díja ugyanabban az évben 6900 forint volt. (Ybl 1958. p. 432.)

⁸ Ezek a leltárkönyvek és *A Magyar Királyi József Műegyetem Könyvtárának címjegyzéke*. 2. kiad. Budapest, 1893. szerint, a leltárbavétel sorrendjében:

E. Meztger: *Sammlung griechischer Bau-Profile*. München, 1839.

H. Weishaupt: *Griechische und römische Verzierungen nach antiken Mustern*. München, 1846.

C. A. Rosenthal: *Vollständige Uebersicht der Geschichte der Baukunst*. Berlin, 1841–50.

C. L. Stieglitz: *Von altdeutscher Baukunst*. Atlas. Leipzig, 1820.

K. Heideloff: *Les ornements du moyen age*. Nürnberg, 1852.

L. Puttrich: *Denkmale der Baukunst des Mittelalters in Sachsen*. Leipzig, 1835–50.

I. Gailhaud: *Denkmäler der Baukunst*. Hamburg, 1852.

C. F. A. Lützwow: *Die Meisterwerke der Kirchenbaukunst*. Leipzig, 1862.

építészetet részletesen tárgyalta volna. A könyvtár bővítése is hozzájárult a magyar egyetemi szintű építészképzés korszerűbbé tételéhez. Az 1880-as évek elején a tanszabadság eltörlésével, új építésztanárok alkalmazásával, új tanszékek létesítésével az előző évtizedben még az alakulás nehézségeivel küzdő építész-szakosztály jelentős fejlődésnek indult. A historizáló kor igényeinek megfelelően a történeti formák minél alaposabb oktatását tűzték ki célul,⁹ és ehhez elengedhetetlen volt egy, a történeti építészetet átfogó könyvtári háttér.

Érdemes ezt a maga korában nagyra tartott állományt tematikusan áttekinteni. Az építészeti munkák között mindösszesen egy *elméleti*¹⁰ munka van, Léopold-Camille Cernesson műve,¹¹ amely a geometriai szerkesztéseket és építészeti alkalmazásukat mutatja be. A Wéber Antaltól vásárolt könyvek között az építészetet átfogóan leíró vagy egy tervezési résztémát elméleti megközelítésben ismertető könyv nincsen.

Az anyag gerincét a különböző *építészettörténeti* témájú művek adják. Elsősorban az összefoglaló jellegű művek alapján láthatjuk, hogy az építészet történeté-

G. Semper: *Der Stil in den technischen und tektonischen Künsten oder praktische Aesthetik*. Frankfurt, 1860–63.

Fr. Kugler: *Handbuch der Kunstgeschichte*. Stuttgart, 1861.

Fr. Kugler: *Geschichte der Baukunst*. Stuttgart, 1856–79.

W. Lübke: *Geschichte der Architektur von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart*. Leipzig, 1865–70.

W. Lübke: *Geschichte der Plastik von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart*. Leipzig, 1863–71.

C. Köhler: *Lehrbuch zum Studium der kirchlichen Kunst des deutschen Mittelalters*. Leipzig, 1866.

W. Lübke: *Kunsthistorische Studien*. Stuttgart, 1869.

L. Gerlach: *Illustriertes Wörterbuch der mittelalterlichen Kirchenbaukunst*. Stuttgart, 1871.

Fr. Oesten: *Die Bauwerke in der Lombardei vom 7-ten bis zum 14-ten Jahrhundert*.

O. Jones: *Grammatik der Ornamente*. London, 1868.

H. A. Müller, O. Mothes: *Illustriertes Archeologisches Wörterbuch*. Leipzig, 1876–78.

J. J. Winkelmann: *Geschichte der Kunst des Altertums*. Berlin, 1870.

H. Schliemann: *Mykenae. Bericht über meine Forschungen und Entdeckungen in Mykenae und Tiryns*. Leipzig, 1878.

Steindl I.: *Magyarországi műemlékek*. Budapest, 1878.

⁹ Az 1887-es tanévet Kisfaludi Liphay Sándor rektor a következő szavakkal nyitotta meg: (a szakosztály célkitűzéseiről) „*növendékei általános tájékozódást szerezhessenek minden stílyirányban és hogy elsajátíthassák a tervezésnek azt a sajátos jártasságát, amely biztos alapját képezi annak, hogy az életbe lépve magukat majdan bármely stílyirányban tökéletesen feltalálhassák és kiművelhessék.*” Szentkirályi Zoltán: Adatok a magyar építészképzés történetéhez. *Építés- Építészettudomány* 1972. Nr. 3. pp. 450–453.

¹⁰ A temetikus ismertetésnél Bibó István rendszerét követve és a könyvtár egyedi jellegzeteségei szerint kiegészítve (Bibó 1978).

¹¹ 6670.

nek feldolgozása még a kezdeteknél tartott. Míg az egyes korszakok épületeit helyszíni felmérések és leírások alapján bemutató albumokat ma is megbízható forrásként használhatjuk, néhány áttekintő mű szemlélete vagy válogatási szempontja¹² furcsának tűnhet. Ma is széles körűnek tekinthető összefoglalást ad Ernst Förster német építészeti bemutató könyve és Eugène Emmanuele Viollet-le-Duc építészettörténeti szakszótára.¹³

Korszakonként végigtekintve az anyagon, feltűnő az antik és a reneszánsz építészeti feldolgozó művek túlsúlya. Nem lehet pontosan tudni, hogy Wéber könyvtárából az eladásra szánt köteteket maga válogatta ki, vagy esetleg a műegyetemi professzorok kérésének tett eleget. Valószínű, hogy Wéber személyes – a klasszikus és reneszánsz formákat nagyra tartó – ízlése, melyet megépült épületein is nyomon követhetünk, és az építésztanárok oktatáshoz kötődő igényei közel állhattak egymáshoz.

Az ókori témájú könyvek néhány felmérési rajzon túl elsősorban romantikus felfogású látképeket tartalmaznak, átfogják az akkor ismert klasszikus építészeti korszakot bemutató könyvek közül a legérdekesebb egy fotóalbum, amely a technika újdonságán túl azzal az élménnyel ajándékozta meg az olvasót, hogy a talán soha el nem érhető messziségben lévő – egyiptomi, Közel-Keleti – épületeket jó minőségű képeken keresztül tette élvezhetővé.¹⁴ A középkort csak egy francia, egy német és két olasz építészeti feldolgozó könyv képviseli az állományban.¹⁵ Az iszlám építészettel Léon Parvillée, Owen Jones, Friedrich Maximilian Hessemer munkái foglalkoznak.¹⁶

A reneszánsz korszakot bemutató művek a részletképzésig terjedő alaposággal mutatják be a korszakot. Találunk egy-egy épület,¹⁷ egy-egy város¹⁸ építészetét bemutató és a korszakot nemzeti szempontból összefoglaló¹⁹ könyvet is. Wéber Antal könyvtárából elsősorban Itália és Franciaország reneszánsz építészete ismerhető meg mélyebben.

¹² Bizonyos könyveknél feltételezhetjük, hogy a válogatás alapját nem tudományos kutatás, hanem a személyes úti élmények jelentették (6592., 6602.).

¹³ 6569., 6542.

¹⁴ A kor magyarországi építésze számára egy itáliai, német vagy francia út megfizethető volt, tanulmányaikat is sokan folytatták külföldön. Pár évtizeddel később például Hauszmann Alajos és Alpár Ignác már jóval messzebb utazhattak. A külföldi tanulmányutakkal részletesen foglalkozik Sisa József. (Sisa József: Magyar építészek külföldi tanulmányútjai a 19. század második felében. *Művészettörténeti Értesítő* 1996. Nr. 3–4. pp. 169–186.)

¹⁵ 6551., 6545., 6547., 6671.

¹⁶ 6608., 6558., 6611.

¹⁷ 6557., 6571., 6580., 6581., 6584., 6612.

¹⁸ 6560., 6561.

¹⁹ 6539., 6583., 6585., 6603., 6607.

A könyvtár legnagyobb részét kitevő történeti műveken felül jelentős számban szerepelnek a *kortárs építészeti* bemutató könyvek és albumok,²⁰ melyek az építészeti publikációk műfajának máig élő típusait képviselik. Tematikus összefoglaló műnek nevezhetők Eugène Emmanuele Viollet-le-Duc és César Daly könyvei, előbbi a lakóház-építészettel, utóbbi a temetői építményekkel foglalkozik.²¹ Topografikus megközelítésűek a francia, német és bécsi építészeti bemutató munkák.²² Az egyes épületeket publikáló kötetek között találunk olyat, amely csak fényképeken keresztül mutatja be az elkészült művet,²³ és olyanokat is, melyek az épület teljes építéstörténetét a terveken kívül szövegesen is feldolgozzák.²⁴ Karl Friedrich Schinkel építészeti két, meg nem épült athéni és krími tervének²⁵ bemutatásán kívül építészeti terveinek gyűjteménye is képviseli. Az építészettörténetek számára rendkívül fontos mű érdekessége, hogy egy-egy épülethez több tervváltozatot is közöl, megvilágítva a kutató számára a historizáló tervezés jellegzetességeit. A XIX. század második felétől egyre inkább befolyásolja az építészet fejlődését a tervpályázatok eredménye is, ebben a könyvben a hamburgi városháza-pályázat díjazott terveinek publikációját találjuk.²⁶

A teljes anyagban mindössze egy *mintakönyvnek* nevezhető kiadvány van. Hittenkofer gyakorló tanárként²⁷ elsősorban a diákok és kezdő építészek számára jól használható művet adott közre.²⁸ A – maga korában ritkaságnak számító – forrásmegjelöléssel is ellátott bevezető után az egyes formák „felhasználási helyük” szerinti csoportosításban szerepelnek.

Az *építészet témájához szorosan kapcsolódnak* a belsőépítészettel, bútortörténettel foglalkozó könyvek, Eugène Emmanuele Viollet-le-Duc, Paul Vredeman de Vriese és Eugène Prignot összefoglaló jellegű és Valentin Teirich egyetlen bútordarabot bemutató műve.²⁹ A kerttervezéssel Artur Mangin igényes szövegközi illusztrációkkal ellátott történeti felfogásban készült albuma foglalkozik.³⁰ Az építészethez közvetettebben kapcsolódnak az iparművészeti és iparművészet-történeti

²⁰ A történeti témák 46, a kortárs építészet 26 tétellel.

²¹ 6605., 6609.

²² Bécs: 6604., 6672., francia: 6538., 6595., 6619., német: 6597., 6618., 6538.

²³ A három kötet a Charles Garnier által tervezett párizsi Opera elsősorban a társzművészeti alkotásait mutatja be, legtöbbször beépítés előtti állapotban készült fényképeken. (6577., 6578., 6579.)

²⁴ 6554., 6598., 6610., 6554.

²⁵ 6572., 6573., 6574.

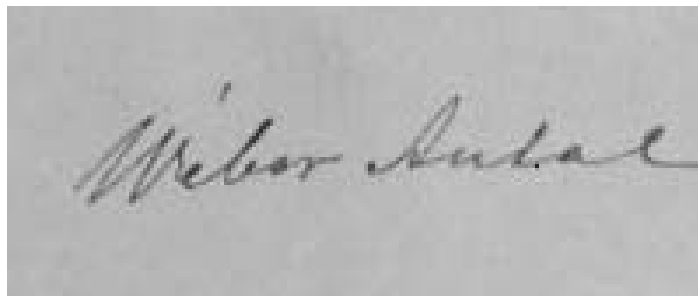
²⁶ Az ötven táblán keresztül bemutatott tervekhez mellékeltek a pályázat eredeti kiírását és a zsűri részletes véleményét tartalmazó füzetet. (6613.)

²⁷ Lehrer der Herzoglichen Braunschweigischen Baugewerkschule zu Holzminden. (6596. belső borító.)

²⁸ 6596.

²⁹ 6541., 6590., 6582., 6699., 6601.

³⁰ 6555.

2. ábra. Wéber Antal szignója

művek, melyek – a keleti és délszláv szöttesektől az intarziákon át az öltözködés-történetig – szerteágazó témákat ölelnek fel.³¹

A képzőművészeti témájú könyvek a tulajdonos klasszikus ízléséről tanúskodnak. Történeti témát dolgoznak fel Koch és Arosa művei,³² előbbi hat antik reliefet, utóbbi Raffaello vatikáni képeit mutatja be. A kortárs képzőművészek közül elsősorban a neoklasszicizmust képviselő meseterek – Bonaventura Genelli,³³ Friedrich Preller, Bertel Thorvaldsen – kaptak helyet a könyvtárban.³⁴ Wéber Antal két gyűjteményes albumot is eladott, ezekben kevésbé ismert képzőművészek-től válogatott, különféle témájú képek rézmetszeteit közölték.³⁵

Négy folyóirat több évfolyamnyi anyaga szerepel a könyvtárában, két építészeti³⁶–építészettörténeti témákkal foglalkozó és két iparművészeti–iparművészet-történeti³⁷ folyóirat.³⁸

A könyvekben nincsenek bejegyzések, Wéber Antal szignóját is csak három kötetben találjuk meg. Ebből kettő olyan, amelyet előtte más birtokolt, a – sajnos nem kiolvasható – tulajdonos neve át van húzva, alatta látható az aláírás.³⁹ Wéber

³¹ 6537., 6589., 6606., 6615., 6617., 6543.

³² 6593., 6620.

³³ A XIX. században nyomtatásban megjelent művei közül egy kivételével – *Homer's Illias* – mind szerepel Wéber könyvtárában.

³⁴ 6546., 6548., 6549., 6564., 6566., 6567., 6575., 6586., 6588.

³⁵ 6550., 6600. Ez utóbbiban a mára már többnyire feledésbe merült alkotók között találjuk Karl Friedrich Schinkelt is, aki egy romantikus tájképpel szerepelt a könyvben.

³⁶ 6666. havonta megjelenő, elsősorban képeket tartalmaz (1866–78), 6674. havonta megjelenő, sok megépült épület tervét és tervpályázatot ismertetett, rendszeresen foglalkozott praktikus – költségvetéskészítési, technológiai, számítási – témákkal is a kortárs építészetten és az építészettörténeten felül (1872–79).

³⁷ 6536. (1861–78), 6673. (1872–79).

³⁸ A bekötött példányokról egyelőre nem derült ki, hogy ezekhez előfizetéssel vagy egyszeri vásárlással jutott hozzá Wéber Antal.

³⁹ 6667., 6668.

aláírása olvasható a BME Építészettörténeti és Műemléki Tanszékének Könyvtárában található Francesco Zanotto *Le fabbriche e i monumenti cospicui di Venezia* című könyvében. A könyv nem szerepel a korabeli leltárkönyvben, feltételezhető, hogy később került a Műgyűjtemre.

Az 1885-ös magyarországi köz- és magánkönyvtárakat bemutató statisztika⁴⁰ szerint Wéber Antal könyvtára: „Két ezer kötetet meghaladó tulnyomólag művészeti és művészettörténelmi jellegű szakkönyvtár, melynek legnagyobb becsét az építészeti szakmunkák képezik, de ezen felül földrajzi, táj- és népismei, valamint szépirodalmi diszművek is nagy számmal fordulnak elő. Van a könyvtárban egy nagy földgömb, 93 térkép, 415 rézmetszet s 598 nagyobb részt műbeccsel bíró fénykép, több magyarországi fürdő és város tájképe.” Az adatok alapján feltételezhetjük, hogy 1881-ben Wéber nem teljes könyvtárát adta el és – a statisztika által közölt becsebb művek jegyzéke szerint⁴¹ – a gyűjtéssel nem hagyott fel az 1880-as évek első felében sem. A kiadás éve szerint csoportosítva – ahol ezt jelölték – túlnyomórészt 1881 utáni könyvekkel találkozunk. Ez a lista megközelítőleg sem teljes a megjelölt terjedelem szerint,⁴² azonban így is mutat néhány érdekességet.

Periodikák tekintetében sokkal változatosabb a kép, mint a Műgyűjtemnek eladott állományban. Megtalálhatóak a magyar, bécsi és berlini építészegyletek közlönyei, melyeket Wéber Antal folyamatosan járatott, egy angol, egy osztrák és egy francia folyóirat, illetve néhány – a Műgyűjtemnek eladott – tétel, melyeket a továbbiakban is olvasott folytatólagosan.⁴³

A felsorolt könyvek között arányiban elég sok a távoli – japán, ázsiai, arab – kultúrákkal foglalkozó munka.⁴⁴ Mivel itt csak válogatásról van szó, nem lehet tudni, hogy csak mint becsebb művek kerültek felsorolásra, vagy valóban arányaiban ennyi orientális témát feldolgozó könyvet tartalmazott a könyvtár.

⁴⁰ *Magyarország köz- és magánkönyvtárai 1885-ben.* Szerk.: György Aladár. II. köt. Budapest, Aethaneum, 1886. p. 458.

⁴¹ A jegyzék a cikk végén.

⁴² A bevezetőben említett 2000 kötetnek legfeljebb kéttizedét mutatja be a jegyzék. A terjedelem tekintetében nehéz megítélni, hogy például a folyóiratokat hány kötetként vette figyelembe a statisztika.

⁴³ *A Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönye.* Szerk.: Ambrozovics Béla, Ney Béla, Schwarczel Sándor. Budapest, 1870–85., *Publicationen des Vereines „Wiener Bauhütte”.* *Deutsche Bauzeitung. Verkündigungsblatt des Verbandes deutscher Architekten-und Ingenieur Vereine.* Szerk.: K. E. O. Fritsch und F. W. Büsing. Berlin, 1875–85.

Külföldi folyóiratok: *Allgemeine Bauzeitung mit Abbildungen.* Szerk.: Chr. Friedr. Ludw. Förster. Wien, 1845–59., *Architectural plates. Building news. Revue generale de l'architecture et des travaux publics. Journal d'architectes.* Szerk.: M. César Daly. Paris, 1880–85.

Folytatólagos tételek: 6619., 6673.

⁴⁴ *Japanischer Ornamentenschatz.* Berlin., N. Simakoff: *L'art de l'Asie centrale. Recueil de l'art decoratif de l'Asie centrale.* St.-Petersburg, 1883., Dr. Gustave Le Bon: *La civilisation des Arabes.* Paris, 1884.

Tematikusan folytatva az áttekintést, fontos eltérés a Műegyetemnek eladott állományhoz képest két, az oszloprendeket feldolgozó munka⁴⁵ megléte, és két, a barokkot bemutató könyv.⁴⁶

A 203 kötetnyi részletesen ismert anyag és a közel félszáz tételes 1885-ös jegyzék alapján Wéber Antalt szélesben tájékozott építésznek képzelhetjük el. Életművén végigtekintve már a korai, romantikus vörösvári Erdődy-kastélyon is érezhető az elmélyült történeti tudás és biztos formaismeret, ami a későbbiekben kiegyensúlyozott kompozíciós készséggel is párosult. A kissé a klasszikus felé hajló ízlést fedezhetjük fel nagy művein, az Ádám-palotán, a Szerb-házon és a Halász-házon. Építészetében az előképek ritkán jelennek meg könnyedén felismerhető formában,⁴⁷ a történeti formákat a részletképzéstől a teljes kompozícióig kiegyensúlyozott kreativitással használta.

Wéber Antal könyvtárának anyagát nem csak a tartalom szerint értékelhetjük; érdekes kérdés, hogy a nála lévő könyvek vajon mennyire voltak korszerűek és elterjedtek a maguk korában. Bár a vásárlás évét egy esetben sem ismerjük, a kiadások időpontja némileg eligazíthat a korszerűség kérdésében.⁴⁸ A Műegyetemen lévő művek között egy előző századi alkotás van, Piranesi műve.⁴⁹ Ez a gyűjtő antik érdeklődését mutatja, a kötet nem építészeti, hanem művészeti jelentőségű, egy száz éves könyv talán a XIX. században is jelentős antikvár értékű lehetett. A 101 tétel közül mindössze nyolc származik a század első feléből és csak egy tucat az ötvenes évekből. Dupla annyit adtak ki a hatvanas években, és a gyűjtemény közel fele a hetvenes években készült, a könyvek túlnyomó része első kiadás.⁵⁰ Ezek

⁴⁵ J. A. Leveil: *Traité élémentaire pratique d'architecture ou étude des cinq ordres d'après Jacques Barozzio de Vignole*. Paris., J. M. v. Mauch: *Die architektonischen Ordnungen der Griechen und Römer, und der neueren Meister*. Berlin, 1862.

⁴⁶ L. Baumann, E. Bressler: *Barock. Eine Sammlung von Plafonds, Cartouchen, Consolen, Gittern, Möbeln, Vasen, Öfen, Ornamenten, Interieurs, etc. und Monumentalbauten Österreichs aus der Epoche Leopold I. bis Maria Teresia*. Wien, 1884–85., Robert Dohme: *Barock- und Rococo-Architektur*. Berlin, 1884.

⁴⁷ Talán az egyetlen kivétel a Sugár úti Erdődy villa, mely homlokzati kialakításában szinte lemásolja a Caprarolai kis kerti lakot, Vignola alkotását. Az épület két rajza is megtalálható Percier és Fontaine művében (5660. 74., 75. táblák).

⁴⁸ Az elemzésben a Műegyetem könyvtárában megtalálható könyvtári részre támaszkodom, mivel a könyvek közvetlen megtekintése elengedhetetlen a pontos információk feltárásához, például, hogy az adott kötet hányadik kiadás vagy milyen kereskedőn keresztül jutott az építészhez.

A megtekintés nélküli elemzés nehézségét mutatja például, hogy az 1885-ös listában szerepel egy, a Műegyetem könyvtárának eladott könyvvel egyező leírású tétel (6618.). Pusztán a leírás alapján nem lehet megítélni, hogy ugyanaz-e a könyv, esetleg új kiadás vagy folytatás. A periodikákat sem lehet megtekintésük nélkül tartalmilag elemezni.

Sajnos az 1885-ös lista könyvei egyelőre nem azonosíthatóak. Ha Wéber 1881 után sem látta el rendszeresen kézjeggyével könyveit, akkor ez valószínűleg a későbbiekben sem lesz lehetséges.

⁴⁹ 6540.

⁵⁰ Kivételek: 6538., 6539., 6540., 6541., 6542. (2. kiadás), 6543., 6544. (3. kiadás).

alapján nyugodtan mondhatjuk, hogy Wéber Antal könyvtára a maga idejében naprakész volt.

A könyvek elterjedtségét sokkal nehezebb vizsgálni, amíg nem ismerjük több korabeli építész könyvtárát, csak közelítő eredményre juthatunk, de valamelyest eligazíthat minket, hogy a kötetek szerepelnek-e más oktatási intézmények könyvtáraiban Magyarországon és külföldön.⁵¹ Nagyon népszerűnek tűnik Eugène Emmanuel Viollet-le-Duc két műve,⁵² melyek a – mai szóhasználattal élve – francia iparművészetet és enciklopédiaként a francia építészetet mutatják be a XI.-tól a XVI. századig hat, illetve tíz kötetben. Szintén nagyon elterjedt még Paul Marie Letarouilly *Édifices de Rome Moderne* című,⁵³ Róma újkori építészetét bemutató könyve, melyből csak a BME Építészettörténeti és Műemléki Tanszékének könyvtárában négy példány található. Meglepő, hogy a korszakban – Magyarországon és külföldön is – mennyi helyen megtalálható Joseph Nash műve,⁵⁴ mely angol történeti belső terek tollrajzként készült rekonstrukcióit tartalmazza elsősorban életképek háttéréként. Ez a részletes helyszíni felméréseket, szerkesztett részletrajzokat közlő művekhez képest felületesebb alkotás. Elterjedtnek mondhatjuk még Paul Lacroix, Lewis Gruner, Federigo Lose, Julius Lessing, M. Auguste Racinet, Claude Sauvageot műveit.⁵⁵

Wéber Antal könyvtárának a Műegyetemi Központi Könyvtárban megtalálható része a legnagyobb átfedést a BME Építészettörténeti és Műemléki Tanszékének könyvtárával mutatja, mely az egyetemi szintű építészképzést kialakító három nagy tanszék – Ókor, Középkor, Újkor – könyvtári anyagainak jó részét őrzi. A könyvek közel harmada megtalálható Bécsben és Münchenben, Berlinben azonban csak nagyon kevés. Talán a korabeli nemzetközi politikai helyzet indokolta, hogy Berlinben csekély számú francia könyvet vásároltak – Wéber könyvtára első sorban ilyeneket tartalmaz⁵⁶ –, a Berliini Akadémia 1893-as katalóguskönyvében nagyon kevés a külföldi építészeti kiadvány.⁵⁷

⁵¹ Magyarországon a már akkor is létező oktatási intézmények mai könyvtárait és a Magyar Mérnök- és Építészegylet könyvtárának jegyzékét vizsgáltam elsősorban, de az Országos Széchényi Könyvtár központi kézikatalógusa további helyeket is megjelölt mai tulajdonosként. A külföldi könyvtárak közül Bécs, München és Berlin oktatási intézményei szerepeltek a vizsgálatban, ide jutott el a legtöbb magyar építész tanulmányai során a XIX. században.

⁵² 6541., 6542.

⁵³ 6561. A kötet általános népszerűsége ismert. Sármány Ilona: *Historizáló építészet az Osztrák-Magyar Monarchiában*. Corvina, 1990. p. 9.

⁵⁴ 6552.

⁵⁵ 6543., 6547., 6615., 6617., 6664.

⁵⁶ 45 francia, 6 angol, 8 osztrák, néhány olasz és holland kiadvány mellett 34 német könyv is van, a legtöbb lipcei kiadású.

⁵⁷ *Katalog der Bibliothek der Königlichen Akademie der Künste zu Berlin*. Szerk.: E. Dobbert, W. Grohmann, A. Ascher. Berlin, 1893.

Az építészeti szakirodalom korabeli magyarországi terjesztéséről nagyon keveset tudunk,⁵⁸ egyelőre arra támaszkodhatunk, amit a könyvekből és borítójukról kiolvashatunk. A Kiegészítés után jelentősen fellendült a magyarországi könyvkereskedelem,⁵⁹ de lehetséges, hogy Wéber más Monarchia-beli kereskedőktől vásárolt, vagy akár a kiadóktól rendelhetett.⁶⁰ A kötetekben – általában a borítók belső oldalán – található vignetták és pecsétek adhatnak némi útmutatást a terjesztőkre vonatkozóan. Feltételezhetjük, hogy a párizsi Ducher és Morell kiadók könyvei a Kolowrat Ringen álló Müller Könyvkereskedésen⁶¹ keresztül juthattak Magyarországra, már bekötött formában. Wéber Antal könyvein megtalálható még a berlini Friedhändler & Sohn,⁶² Ernst Wasmuth,⁶³ a bécsi Lehman & Wentzel,⁶⁴ Müller⁶⁵ kereskedők neve és címe (3. ábra).

Néhány – tokban terjesztett – kiadványt valószínűleg már magyar könyvkötők kötöttek be.⁶⁶ A XIX. század második felében általános volt még a füzetlen-kötetlen kiadványok terjesztése, ezeket megvásárlás után a tulajdonos saját könyvtárához igazított gerinccel és borítóval kötötte be.⁶⁷ Az oktatási intézmények könyvtáraiba⁶⁸ – ha nem hagyatékok, hanem saját vásárlás útján gyarapodtak – elsősorban

⁵⁸ A könyvkereskedelmet feldolgozó szakirodalom a magyar kultúra fejlődésével, elsősorban szépirodalmi könyvek terjesztésével és a cenzúra kérdésével foglalkozik, az építészeti szakirodalomra vonatkozóan nemigen találunk utalást.

⁵⁹ 1873-ban, az egyesítés évében Budapesten már 41-en forgalmaztak könyveket. Pogány György: *A magyar könyvkereskedelem rövid története*. Hatágú Síp Alapítvány, Budapest, 2004. p. 69.

⁶⁰ 6619. tartalomjegyzék kötetén Wéber neve „címzettként” szerepel.

⁶¹ 6556., 6610., 6612., 6664. II., III., IV. köteteken *Libraire de A. Morel Paris, L. Müller Vienne Kolowrat Ring 9.*, 6619. tartalomjegyzék kötetén *Libraire Ducher & C^E A Paris, L. Müller Vienne Kolowrat Ring 9.* A különböző kereskedések neve egy matricán.

⁶² 6562. I. kötetén *R. Friedhändler & Sohn Berlin Friedrichstrasse 101.*

⁶³ 6607. *Ernst Wasmuth Architektur-Buchhandlung Berlin Werder Strasse 6.*

⁶⁴ 6562. III., IV. kötetén, 6594. *Buchhandlung für Technik und Kunst Lehman & Wentzel Wien Kärtnerstrasse 40.*

⁶⁵ 6585. *L. Müller Vienne Kolowrat Ring 9.*, önállóan.

⁶⁶ 6703. tétel bizonyosan ilyen, melyben Merkl Lajos komáromi könyvkötő mester vignettája van. Valószínűsíthetően ebbe a körbe tartoztak az egységesen, de nem minden esetben évfolyamonként kötött folyóiratok is (6536., 6666.). Mivel a kötetek jó részét állagmegóvás miatt újrakötötték, már nem deríthető ki, hogy vajon Wéber Antal egységesen kötötte-e könyveit. Ennek ismerete nélkül a kiadási évszámok alapján nagyon valószínűnek látszik, hogy könyveinek nagy részét nem „használtan” szerezte be.

⁶⁷ Ebben az időszakban a nyomdászat, kiadás és könyvkötés még elváltak egymástól, az addig különbözőnek számító tevékenységek a század végén egyesültek a könyvszakma fellendülésével és a nagy kiadók megjelenésével párhuzamosan. Kókay György: *A könyvkereskedelem Magyarországon*. Balassi Kiadó, Budapest, 1997. pp. 110–121.

⁶⁸ Királyi József Múgyetem Könyvtára, Országos Magyar Iparművészeti Múzeum és Iskola Könyvtára és az Országos Magyar Rajztanoda és Rajztanárképezde Könyvtárának vizsgálata alapján.

3. ábra. Könyvkereskedők címe Wéber Antal könyvein

kötés nélkül kerültek a nagy albumok. A lapokat összefogó kötős mappák hátoldalán a kiadók további kiadványaikat reklámozták, de nem volt ritka, hogy a könyvekhez mellékelve kis füzetben elküldték korábbi kiadványaik listáját.⁶⁹ Az újdonságokról ezen kívül az építészek tudomást szerezhettek a szakfolyóiratokból is. Rendszeresen közölt ismertetéseket – a Wéber Antalnak járó külföldi kiadványok közül – a *Blaetter für Kunstgewerbe*,⁷⁰ az itt ismertetett művek közül a könyvtárban nyolcat meg is találunk.⁷¹

Wéber Antal könyvtárának elemzése megvilágítja a kor egy nagy építésének műveltségét, a korszak építészeti szakirodalmáról alkotott képünk más építészek könyvtárainak megismerésével mélyülhet el. A XIX. század második felének építészeti szakirodalom-kutatásában további érdekességeket rejthet a külföldi és ma-

⁶⁹ A 6605-ös tétel Képzőművészeti Egyetem Lyka Károly Könyvtárában található példányában még megvan egy ilyen füzetke: *Prospect*. Verlag von F. A. Brockhaus in Leipzig Internationale Wissenschaftliche Bibliothek. A kiadványok címén és témáján kívül megadja hivatalos külföldi terjesztőit is, magyarországi terjesztő nem szerepel a listában.

⁷⁰ 6673.

⁷¹ Az ismertetés sorrendében: 6596., 6703., 6589., 6617., 6662., 6608., 6541.

gyar intézmények korabeli katalógusainak összehasonlítása, de az egyes építészek műveltségének megismerését – szerencsésen felbukkanó – teljes hagyatékok tanulmányozása jelentheti.⁷²

WÉBER ANTAL KÖNYVTÁRA A MŰEGYETEMEN
JEGYZÉK⁷³

Az egyes tételek az eredeti leltári számokkal a bevétel sorrendjében szerepelnek.
A további példányok feltalálási helyeit jelző rövidítések:⁷⁴

BME – Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtára
BME ÉT – Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építészettörténeti és Műemléki Tan-
székének könyvtára
DE – Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár
ELTE – Eötvös Lóránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár
FSZEK – Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár
IMEK – Iparművészeti Egyetem Könyvtára
IMK – Iparművészeti Múzeum Könyvtára
KE LKK – Képzőművészeti Egyetem Lyka Károly Könyvtára
ME – Miskolci Egyetem Könyvtár, Levéltár, Múzeum
MMÉ – Magyar Mérnök- és Építészegylet Könyvtára
MNG – Magyar Nemzeti Galéria Könyvtára
MNM – Magyar Nemzeti Múzeum Központi Könyvtára
MTA – Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára
MTAI – Magyar Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Könyvtár

⁷² A XIX. századi építészeti szakkönyvek jelentős antikvár forgalmából is előkerülhet egy-egy építész hagyatékának néhány azonosítható darabja.

⁷³ A leltári számok folyamatossága megszakad, a Wébertől származó kötetek számbavétele közben egyéb helyről származó köteteket is leltároztak. A szerzők és a könyvek címei a köteteken olvasható írásmód szerint szerepelnek.

⁷⁴ Az Országos Széchényi Könyvtár Központi Kézikatalógusa, *Az Országos Magyar Királyi Mintarajziskola és Rajztanárképző Könyvtárának címjegyzéke*. Szerk.: Várdai Szilárd, Budapest, 1900., *Az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum és Iskola Könyvtárának címjegyzéke*. Szerk.: Czako Elemér, Budapest, 1900., *A Magyar Mérnök- és Építészegylet könyvtárának címjegyzéke*. Szerk.: Czekelius Aurél, Mihályfi József. Budapest, 1896. pp. 34–35., *A Magyar Mérnök- és Építészegylet könyvtárának címjegyzéke*. Szerk.: Jendrassik Kornél. Budapest, 1917. pp. 110–168. és az egyes könyvtárak digitális katalógusa szerint, az eredeti tulajdonosok a belső címlapok bejegyzései alapján.

Elképzelhető, hogy a fenti listában szereplő tételek további könyvtárakban is fellelhetőek, az OSZK Központi Kézikatalógusához képest a végigjárt budapesti könyvtárakban jelentős eltéréseket találtam.

Abban az esetben, ha a könyvtár (illetve intézményi elődje) már 1900-ban bizonyosan rendelkezett a könyvvel, a könyvtár rövidítése félkövéren szedve.

Munkámban nyújtott segítségükért köszönetemet fejezem ki az OSZK, BME, BME ÉT, IMK, KE LKK könyvtárak munkatársainak.

MTM – Magyar Természettudományi Múzeum Könyvtára
 NYME – Nyugat Magyarországi Egyetem, Központi Könyvtár
 OSZK – Országos Széchényi Könyvtár
 PTE – Pécsi Tudományegyetem Központi Könyvtára
 SZM – Szépművészeti Múzeum Könyvtára
 SZTE – Szegedi Tudományegyetem Központi Könyvtár

A külföldön fellelhető példányokat annak a három városnak az egyetemi könyvtáraiban vizsgáltam, ahová a legtöbb magyar XIX. századi építész eljuthatott tanulni.⁷⁵

Bécs: Technische Universität (Politechnikum utóda), Akademie für Bildende Künste
 Berlin: Akademie der Künste
 München: Technische Universität, Akademie der Bildenden Künste

6536

L'art pour tous. Encyclopédie de l'art industriel et décoratif. Szerk.: Émile Reiber, Claude Sauvageot. A. Morell, Paris, 1861–78.

További példányok: KE LKK, **MMÉ** (hiányos), München

6537

Felix Lay: *Die Verbreitung und Cultur der Südslaven.* Leipzig, 1871.

További példányok: KE LKK, München

6538

M. César Daly: *L'architecture privée au XIXe. siècle. Décorations intérieures peintes.* Ducher, Paris, 1872–77.

6539

M. César Daly: *Motifs historiques d'architecture et de sculpture d'ornement. Décorations intérieures empreintes et des édifices français du commencement de la renaissance à la fin Louis XIV.* Ducher, Paris, 1870–80.

További példányok: BME ÉT, **IMK**, **MMÉ**, Bécs

6540

Giovanni Battista Piranesi: *Vase e candelabri, cippi, sarcofagi, tripodi lucerne ed ornamenti antichi.* 1778.

További példányok: BME ÉT, KE LKK, IMK

6541

Eugene Emmanuel Viollet-le-Duc: *Dictionnaire raisonné du mobilier français de l'époque carlovingienne à la renaissance.* A. Morell, Paris, 1871–75.

További példányok: KE LKK, **IMEK**, FSZEK, MTA, MTAI, MNG, SZM, PTE, Bécs, München

⁷⁵ Österreichischer Bibliothekenverbund Online Gesamtkatalog, Archiv der Akademie der Künste Online katalógus, *Katalog der Bibliothek der Königlichen Akademie der Künste zu Berlin.* Szerk.: E. Dobbert, W. Grohmann, A. Ascher. Berlin, 1893. Bayerischer Bibliothekenverbund Online Katalog alapján.

6542

Eugene Emmanuel Viollet-le-Duc: *Dictionnaire raisonné de l'architecture française du XIe au XVIe siècle*. A. Morell, Paris, 1867–70.

További példányok: BME ÉT, KE LKK, IMK, MMMÉ, MTA, MTAI, PTE, SZTE, Bécs, Berlin, München

6543

Paul Lacroix: *XVIII.me siècle. Institutions usages et costumes France 1700–1789*. Firmin – Didot, Paris, 1875.

További példányok: BME ÉT, KE LKK, OSZK, FSZEK, MTA, ELTE, DE

6544

Franz Reber: *Die Ruinen Roms und der Campagna*. T. O. Weigel, Leipzig, 1863.

További példányok: Bécs

6545

Carl Alexander Heideloff, Heinrich Leibnitz: *Die Kunst des Mittelalters in Schwaben. Denkmäler der Baukunst, Bildnerei und Malerei*. Ebner & Seubert, Stuttgart, 1855.

További példányok: BME ÉT (eredeti tulajdonos: Steindl Imre), **MMÉ**, München

6546

Bonaventura Genelli: *Umriss zum Homer*. J. B. Cottaschen, Stuttgart, 1866.

További példányok: DE, Berlin, München

6547

Lewis Gruner, Federigo Lose: *The terra-cotta architecture of north Italy. XII.–XV. centuries*. Előszó: V. Ottolini. John Murray, London, 1867.

További példányok: BME ÉT, MTA, **Berlin**

6548

Friedrich Preller: *Homer's Odyssee. Vossische Übersetzung*. Alphons Dürr, Leipzig, 1872.

Wéber Antal kötete lappang, további példányok: KE LKK, Bécs

6549

Bonaventura Genelli: *Umriss zu Dante's Göttlicher Komödie*. Alphons Dürr, Leipzig, 1867.

További példányok: KE LKK, **Berlin**, München

6550

Sammlung von Original Radirungen Düsseldorfer Künstler. V. W. Schulgen, Düsseldorf, Paris, é. n.

6551

M. Georges Rohault de Fleury: *Monuments de Pise au moyen âge*. A. Morell, Paris, 1866.

6552

Joseph Nash: *Mansions of England in the Olden Time*. Henry Sotheran & Co., London, 1869–72.

További példányok: BME ÉT, KE LKK, **IMK**, IMEK, ELTE, MNM, PTE, DE, Bécs, Berlin

6553

Eugene Rouyer, Alfred Darcel: *L'art architectural en France. Motifs de décoration intérieure et extérieure*. Liege, 1866–67.

További példányok: Bécs, München

6554

Lewis Gruner: *Decorations of the Garden-Pavillon in the Grounds of Buckingham Palace*. Murray, Longman & Co., P & D Colnaghi, F. G. Moon, L. Gruner, London, 1856.

6555

Arthur Mangin: *Les jardins. Histoire et description*. Alfred Mame, Tours, 1867.

6556

Luigi Canina: *L'architettura antica. Descritta e dimostrata coi monumenti, opera divisa in tre sezioni risguardanti la storia, la teorica e le pratiche dell'architettura egiziana, greca e romana*. Roma, 1834–44.

További példányok: BME ÉT, **KE LKK**, München

6557

Eugene Rouyer: *Les appartements privés de S. M. l'Impératrice au palais des Tuileries*. Baudry, Paris, 1867.

Wéber Antal kötete lappang, további példány: München

6558

Owen Jones: *Plans Elevations, Sections, and Details of the Alhambra. From Drawings Taken on the Spot in 1834 by the Late M. Jules Goury and in 1834 and 1839 by Owen Jones*. London, 1842, 1845.

További példány: IMK

6559

M. E. Isabelle: *Les édifices circulaires et les dômes*. Didot, Paris, 1855.

További példányok: BME ÉT, **Berlin**

6560

Percier et Fontaine: *Choix des plus célèbres maisons de plaisance de Roma et de ses environs*. Didot, Paris, 1824.

További példány: München

6561

Paul Marie Letarouilly: *Édifices de Rome Moderne*. Bance, Paris, 1856.

További példányok: BME ÉT, **KE LKK**, **IMK**, **MMÉ**, ELTE, SZM, SZTE

6562

J. Stuart, N. Revett: *Die Alterthümer zu Athen*. Carl Wilhelm Leske, Leipzig, Darmstadt, 1829–31.

További példányok: BME ÉT, **MMÉ**, FSZEK, Bécs, München

6563

The unedited antiquities of Attica. Comprising the architectural remains of Eleusis, Rhamnus, Sunium and Thoricus. Longman, Hurst, Rees, Orme and Brown, Paternoster-Row and Murray, London, 1817.

További példányok: IMEK, Bécs, München

6564

Bonaventura Genelli: *Satura – Compositionen.* Alphons Dürr, Leipzig, 1871.

További példányok: BME ÉT (eredeti tulajdonosok: Kálmán-Ulmann), KE LKK, MMÉ, MTA, München

6565

Auguste-Henry-Victor Grandjean de Montigny, Auguste Famin: *Renaissance Italienne. Architecture Toscane. Palais, maisons, églises et autres édifices publics et privés principalement des XVe, XVIe et XVIIe siècle.* Ducher, Paris, 1874.

További példányok: BME ÉT (eredeti tulajdonos: Schmahl Henrik), KE LKK, IMK, MMÉ

6566

Friedrich Preller: *Figuren-Fris zur Odyssee.* Előszó: Max Jordan. Alphons Dürr, Leipzig, 1875.

További példányok: KE LKK, SZM, München

6567

Hermann Lücke: *Der Einzug Alexander des Grossen in Babylon. Marmorfrisen von Bertel Thorwaldsen.* Alphons Dürr, Leipzig, 1870.

További példány: Bécs

6568

William Wilkins: *Antiquities of Magna Graecia.* Longman, Hurst, Orme and Rees, Cambridge, 1807.

További példány: München

6569

Ernst Förster: *Denkmale Deutscher Baukunst. Von Einführung des Christenthums bis auf die neueste Zeit.* T. O. Weigel, Leipzig, 1858–70.

További példányok: BME ÉT, FSZEK, MMÉ, München

6570

Machines Borde. Paris, 1858.

Wéber Antal kötete lappang

6571

Friedrich Arnold: *Der Herzogliche Palast von Urbine.* T. O. Weigel, Leipzig, 1857.

6572

Karl Friedrich Schinkel: *Entwurf zu einem Königspalast auf der Akropolis zu Athen.* Ernst & Korn, Berlin, 1862.

További példányok: BME ÉT, Bécs

6573

Karl Friedrich Schinkel: *Entwurf zu dem Kaiserlichen Palast Orianda*. Ernst & Korn, Berlin, 1862.
További példány: Bécs

6574

Karl Friedrich Schinkel: *Sammlung Architektonischer Entwürfe. Enthaltend theils Werke welche ausgeführt sind theils Gegenstände deren Ausführung beabsichtigt wurde*. Ernst & Korn, Berlin, 1866.
További példányok: BME ÉT, Bécs

6575

Bonaventura Genelli: *Das Leben einer Hexe in Zeichnungen*. előszó: Hermann Ulrici. Buddeus, Weigel, Düsseldorf, Leipzig, 1850.
További példány: **Bécs**

6576

Bonfils: *Architecture antique. Égypte, Grèce, Asie Mineure*. Ducher, Paris, 1872.
További példányok: BME ÉT, **KE LKK**

6577

Charles Garnier: *Le nouvel opéra de Paris. Statues décoratives groupées et bas-reliefs*. Ducher, Paris, 1875.
További példányok: BME ÉT, **KE LKK, MMÉ**

6578

Charles Garnier: *Le nouvel opéra de Paris. Bronzes candélabres, lustres torchères appliquées lampadaires*. Ducher, Paris, 1875.
További példányok: BME ÉT, **KE LKK, MMÉ**

6579

Charles Garnier: *Le nouvel opéra de Paris. Peintures décoratives, plafonds, panneaux, voûtes, tympanes*. Ducher, Paris, 1875.
További példányok: BME ÉT, **KE LKK, MMÉ**

6580

E. le Nail: *Architecture de la renaissance. Le Château Blois. Extérieur et intérieur. Ensembles ornementale, décoration, peintures, tentures, plafonds, carrelages*. Ducher, Paris, 1875.
További példányok: BME ÉT (eredeti tulajdonos: Hüttl Dezső), **IMK, MMÉ**, Bécs

6581

Tony Desjardins: *Monographie de l'Hôtel-de-Ville de Lyon. Restauré sous l'administration MM. Vaisse et Chevreau, Sénateurs Accompagnée d'un texte historique et descriptif*. A. Morell, Paris, 1867.

6582

Paul Vredeman de Vriese: *Plusieurs menuiseries comme portaux, garderobes, buffets, châliets, tables, arches, selles, bancs, escabelles, rouleaux appendre tonailles et beaucoup d'autres sortes d'ouvrages*. G-A. Van Trig, Brussels, 1869.
Wéber Antal kötete lappang, további példány: KE LKK

6583

Carl Timler: *Die Renaissance in Italien. Architektonisches Skizzenbuch*. T. O. Weigel, Leipzig, 1865.
További példányok: **KE LKK**, **MMÉ**, München

6584

M. Rodolphe Pfnor: *Châteaux de la renaissance. Monographie du palais de Fontainebleau*. A. Morell, Paris, 1873.
További példányok: BME ÉT (eredeti tulajdonos: Magyar Mérnök- és Építészegylet), IMK, MNG, Bécs

6585

Renaissance Italienne. Architecture et décoration. Décorations murales, plafonds, voûtes, mosaïques, ect. Ducher, Paris, 1875.
További példányok: BME ÉT (eredeti tulajdonos: Hauszmann Alajos), **KE LKK**

6586

Bonaventura Genelli: *Aus dem Leben eines Wüstlings. Text und Atlas*. Brockhaus, Leipzig, 1866.
Wéber Antal kötete lappang

6587

Victor Calliat: *Hôtel de Ville de Paris*. l'Auteur, Carilian-Goeury, Victor Dalmont, Paris, 1844–59.
Wéber Antal kötete lappang, további példányok: BME ÉT, **MMÉ**, FSZEK

6588

Bonaventura Genelli: *Aus dem Leben eines Künstlers*. Előszó: Max Jordan. Alphons Dürr, Leipzig, 1868.
További példányok: KE LKK, **Berlin**, München

6589

Valentin Teirich: *Ornamente aus der Blüthezeit Italienischer Renaissance. Intarsien*. Verlag der Beckschen-Universitäts Buchhandlung Alfred Hölder, Wien, 1873.
További példányok: KE LKK, **MMÉ**, Bécs

6590

Meubles et objets d'art des XV–XVI–XVIIe siècles. Goupil, Paris, 1871.
További példány: **MMÉ**

6591

Pini: *Raccolta di ornamenti rari*. é. n.

6592

Conrad von Dollinger: *Architektonische Reise-Skizzen aus Deutschland Frankreich und Italien*. Konrad Wittwer, Stuttgart, 1872–80.
További példányok: BME ÉT, **MMÉ**, **KE LKK**, **IMEK**, **Berlin**

6593

G. Arosa: *Grand autel des douze Dieux Musée du Louvre*. A. Morell, Paris, 1870.

6594

Jules Bouchet: *Compositions antiques. Dessinées, gravées et publiées.* l'Auteur, Paris, 1851.
További példány: BME ÉT

6595

Concours d'Architecture. J. Baudry, Paris, é. n.
További példány: **KE LKK**

6596

Hittenkofer: *Formen-Elemente aus der gesamten Ornamentik. Für Architekten, Bauwerkmeister, Kunst- und Gewerbetreibende ect. sowie für Akademiker, Politechniker, Bau und Gewerbeschüler.* Carl Scholze, Leipzig, 1871.
További példányok: **IMEK**, ME, Bécs

6597

Julius Carl Raschdorff: *Entwürfe und Bauausführungen im Stile Deutscher Renaissance.* Ernst Wasmuth, Berlin, 1879.
További példány: **IMK**, **MMÉ**

6598

M. A. Magne: *Monographie du nouveau théâtre du Vaudeville.* Ducher, Paris, 1873.

6599

Fragments d'Architecture antique. Baundry, Paris, é. n.
További példányok: BME ÉT, **KE LKK**, **MMÉ**, Bécs

6600

Album moderner Meister. Zwanzig Radierungen und Kupferstichen aus der Zeitschrift für Bildende Kunst ausgewählt. A. Seemann, Leipzig, 1871.

6601

Valentin Teirich: *Cabinet (Kunstschränk) im auftrage Sr. Majestät Franz Joseph I.* Waldheim, Wien, 1874.

6602

Bauschatz. Eine Sammlung hervorragender Bauwerke, Details etc. Lehrmann & Wenzel, Wien, 1879.
További példányok: **IMK**, PTE, München

6603

A. Siccardsburg, I. Stock, G. Gugitz, F. Paulick: *Die Thür- und Fenster- Verschlüsse nach ihrer technischen Entwicklung in den verschiedenen Ländern bis auf neueste Zeit.* Lehrmann & Wenzel, Wien, 1876.
További példányok: PTE, Bécs, München

6604

Franz Rudolf Alt: *Wien im Weltausstellungsjahre 1873.* Eduard Hölzer, Wien, 1873.

6605

Eugene Emmanuel Viollet-le-Duc: *Habitations modernes*. A. Morell, Paris, 1875, 1877.

További példányok: **KE LKK, IMK**, Bécs, München

6606

M. Dupont-Auberville: *Art industriel. L'ornement des tissus*. Ducher, Paris, 1877.

További példány: BME ÉT

6607

M. Giovanni Iannoni: *Saggi di architettura e decorazione Italiana*. Enrico Maccari, Roma, é. n.

További példányok: **KE LKK**, Bécs

6608

Léon Parvillée: *Architecture et décoration turques au XVIe siècle*. A. Morell, Paris, 1874.

További példány: **KE LKK**

6609

César Daly: *Architecture funéraire contemporaine. Spécimens de tombeaux. Chapelles funéraires, mausolées, sarcophages, stèles, pierres tombales, croix*. Ducher, Paris, 1871.

6610

César Daly, Gabriel Davidoud: *Architecture contemporaine. Les théâtres de la place du Châtelet. Théâtre du Châtelet, Théâtre Lyrique*. Ducher, Paris, 1874.

További példány: BME ÉT (eredeti tulajdonos: Steindl Imre)

6611

Friedrich Maximilian Hessemer: *Arabische und Alt-Italienische Bau-Verzierungen*. Dietrich Reimer, Berlin, 1841.

További példány: **MMÉ**

6612

Daniel Ramée, Rodolphe Pfnor: *Monographie du château de Heidelberg. Palais de Otto Henry, Pavillon de Frédéric-le Sage*. A. Morell, Paris, 1859.

További példányok: BME ÉT, KE LKK, **MMÉ**, Bécs

6613

Die prämiirten Entwürfe der Hamburger Rathaus-Concurrenz 1876. Concurrenz ausschreiben und Gutachten der Comission. Stumper, Hamburg, 1877.

További példányok: BME ÉT, KE LKK, **MMÉ, IMEK**, PTE

6614

Michel Liénard: *Spéciment de la décoration et de l'ornementation au XIXe siècle*. Claeseu, Pilon, Liège, Paris, Berlin, 1872.

További példányok: KE LKK, **MMÉ**

6615

Julius Lessing: *Alt Orientalische Teppichmuster*. Ernst Wasmuth, Berlin, 1877.

További példányok: BME ÉT, FSZEK, IMEK, MTA, SZTE, Bécs

6616

Rene Dardel: *Monographie du palais du commerce élevé à Lyon*. A. Morell, Paris, 1868.
További példány: BME ÉT

6617

M. Auguste Racinet: *L'ornement polychrome. Art ancien et asiatique, moyen âge renaissance, XVIIe et XVIIIe siècle. Recueil historique et pratique*. Firmin – Didot, Paris, 1869.
További példányok: BME ÉT, KE LKK, IMK, IMEK, FSZEK, **MMÉ**, Bécs, Berlin

6618

Hugo Licht: *Architektur Deutschlands. Übersicht der Hervorragendsten Bauausführungen der Neuzeit*. Előszó: A. Rosenberg. Ernst Wasmuth, Berlin, 1879.

6619

M. M. Wulliam, Farge: *Le recueil d'architecture choix de documents pratiques*. Ducher, Paris, 1874–78.
További példányok: MTM, **MMÉ**

6620

L. Koch: *Rafaels Loggien in Vatican zu Rom*. L. Koch, Wien, 1878.
További példányok: KE LKK, PTE, Bécs

6662

G. F. Seidl: *Die königliche Residenz in München*. E. A. Seemann, Leipzig, 1880.

6663

Tito Vespasianus Paravicini: *Die Renaissance-Architektur der Lombadei*. Előszó: George Gilbers. Dresden, é. n.
További példányok: BME ÉT, IMK, **MMÉ**

6664

Claude Sauvageot: *Palais, châteaux, hôtels et maisons de France*. A. Morell, Paris, 1867.
További példányok: BME ÉT, IMK, **MMÉ**, Bécs, München

6665

Neubauten zu Frankfurt am Main. Heinrich Keller, Frankfurt, 1878.
További példány: BME ÉT (eredeti tulajdonos: Hauszmann Alajos)

6666

Croquis d'architecture. Szerk.: Gustave Raulin. Ducher, Paris, 1866–78.
További példányok: BME ÉT, **Berlin**

6667

Alterthümer von Jonien. Carl Wilhelm Leske, Leipzig, é. n.
További példány: **MMÉ**

6668

Alterthümer von Attika. Carl Wilhelm Leske, Leipzig, Darmstadt, é. n.

További példányok: **MMÉ**, München

6669

Eugène Prignet: *L'architecture la décoration et l'ameublement. Soixante compositions et dessins inédits.* C. Claesen, Paris, Liège, Berlin, 1867.

További példányok: **BME** (eredeti tulajdonos: Kéler Napóleon), **BME ÉT**, **IMEK**

6670

Léopold-Camille Cernesson: *Grammaire élémentaire du dessin. Ouvrage destiné à l'enseignement méthodique et progressif du dessin appliqué aux arts.* Ducher, Paris, 1877.

További példány: **KE LKK**

6671

Henry Revoil: *Architecture romane du midi de la France. Dessinée, mesurée et décrite.* A. Morell, Paris, 1867–74.

További példányok: **BME ÉT** (eredeti tulajdonos: Steindl Imre), **KE LKK**

6672

C. von Lützwow, Ludwig Tischler: *Wiener Neubauten.* Lehrmann & Wenzel, Wien, 1876–80.

További példányok: **KE LKK**, **MMÉ**, **NYME**, München

6673

Blaeter für Kunstgewerbe. Szerk.: Valentin Teirich, Josef Storck. R. von Waldheim, Wien, 1872–79.

További példányok: **MMÉ**, München

6674

Encyclopédie d'architecture. Revue mensuelle des travaux publics et particuliers. A. Morell, Paris, 1872–78.

További példány: **KE LKK**

6703

August Ortwein, August Schiffers: *Deutsche Renaissance. Eine Sammlung von Gegenständen der Architektur, Decoration und Kunstgewerbe in Original Aufnahmen.* A. E. Seemann, Leipzig, 1871–81.

További példányok: **BME ÉT**, **IMK**, **MMÉ**

Francesco Zanotto: *Le fabbriche e i monumenti cospicui di Venezia.* előszó: Antonio Diedo. Giuseppe Antonelli, Luciano Basadonna, Venezia, 1858.

További példányok: **BME ÉT**, **IMK**, **MMÉ**, München

WÉBER ANTAL KÖNYVTÁRÁNAK BECSESEBB DARABJAI 1885-BEN

*Jegyzék*⁷⁶

- Erasmus Pistolesi: *Il Vaticano*. Roma. 1829–38.
- Hessen-Homburgisches neu vollständiges Gesang. Homburg vor der Höh, 1734.
- Leopold Gmelin: *Die Elemente der Gefässbildnerie mit besonderer Berücksichtigung der Keramik*. München, 1885.
- Fünzig Handzeichnungen alter Meister*.
- Friedrich Jaenicke: *Grundriss der Keramik in Bezug auf das Kunstgewerbe. Eine historische Darstellung ihres Entwicklungsganges in Europa, dem Orient und Ost-Asien von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart*. Stuttgart, 1879.
- Dr. P. F. Krell: *Die Klassiker der Malerei*. Stuttgart, 1876.
- Spanische Künstler-Mappe zu Gunsten der Nothleidenden in Spanien*. München, 1855.
- Japanischer Ornamentenschatz*. Berlin.
- N. Simakoff: *L'art de l'Asie centrale. Recueil de l'art décoratif de l'Asie centrale*. St.-Petersburg, 1883.
- Dr. Gustave Le Bon: *La civilisation des Arabes*. Paris, 1884.
- J. Fischbach, H. Marins: *Deutscher Wald und Hain in Bild und Wort*. München, Berlin.
- Woldemar Kaden: *Das Schweizer Land. Eine Sommerfahrt durch Gebirg und Tahl*. Stuttgart.
- M. Pichon: *Nouveau plan routier de la ville et faubourgs de Paris. Avec ses Principaux édifices et nouvelles barrières*. Paris, 1790.
- Franz Zanotto, Joseph Ludwig Gatteri: *Geschichte Venedigs in 150 Kupfertafeln nach Chronicken, geschichtlichen Thatsachen und dem Costum der Zeit*. Venedig, 1863.
- Franz Zanotto, M. Moro, J. Rebellato: *Das malerische, monumentale, historische und artistische Venedig. Eine Darstellung seiner Haupt-Ansichten und alten Gebräuche*. Venedig, 1857.
- Architektonische Rundschau. Skizzenblätter aus allen Gebieten der Baukunst*. Stuttgart, 1885.
- Architectural plates. Building news*.
- L. Baumann, E. Bressler: *Barock. Eine Sammlung von Plafonds, Cartouchen, Consolen, Gittern, Möbeln, Vasen, Öfen, Ornamenten, Interieurs, etc. und Monumentalbauten Österreichs aus der Epoche Leopold I. bis Maria Teresia*. Wien, 1884–85.
- Allgemeine Bauzeitung mit Abbildungen*. Szerk.: Chr. Friedr. Ludw. Förster. Wien, 1845–59.
- Deutsche Bauzeitung. Verkündigungsblatt des Verbandes deutscher Architekten-und Ingenieur Vereine*. Szerk.: K. E. O. Fritsch und F. W. Büsing. Berlin, 1875–85.
- Blätter für Kunstgewerbe*. Szerk.: Josef Storck. Wien, 1880–81.
- Ernest Bosco: *Dictionnaire raisonné d'architecture et des sciences et arts qui s'y rattachent*. Paris, 1877–78.

⁷⁶ Magyarország köz- és magánkönyvtárai 1885-ben. Szerk.: György Aladár. II. köt. Budapest, Aethaneum, 1886. p. 458. alapján. (A tételek az eredeti közlés sorrendjében, az ott közölt adatokkal szerepelnek.)

- Pierre Chabat: *La brique et la terre cuite. Etude historique de l'emploi de ces matériaux, fabrication et usages. Motifs de construction et décoration choisis dans l'architecture des différents peuples.* Paris, 1881.
- M. Cesar Daly: *Motifs divers de serrurerie. Extrait de la Revue générale de l'architecture et des travaux publics et de divers autres ouvrages. I. Partie Serrurerie ancienne. I. Partie Serrurerie moderne.* Paris.
- Robert Dohme: *Barock- und Rococo-Architektur.* Berlin, 1884.
- Encyclopédie d'architecture.* Paris, 1880–85.
- Budapest Építványei.* Szerk.: Rozinay István. Budapest, 1883.
- K. E. O. Fritsch: *Denkmäler deutscher Renaissance.* Berlin, 1882–85.
- Karl Gropius: *Ornamente in verschiedenen Baustylen für Architekten und Maler.*
- Ludwig Klasen: *Grundriss-Vorbilder von Gebäuden aller Art.* Leipzig, 1882–84.
- Otto Lessing: *Ausgeführte Bauornamente der Neuzeit. Sammlung hervorragender Ornamentausführungen der bedeutendsten Architekten und Bildhauer in Deutschland und Österreich.* Berlin, 1884.
- J. A. Leveil: *Traité élémentaire pratique d'architecture ou étude des cinq ordres d'après Jacques Barozzio de Vignole.* Paris.
- Hugo Licht: *Architektur Deutschlands. Übersicht der hervorragendsten Bauausführungen der Neuzeit.* Berlin, 1882.
- J. M. v. Mauch: *Die architektonischen Ordnungen der Griechen und Römer, und der neueren Meister.* Berlin, 1862.
- A Magyar Mérnök- és Építészegylet Közlönye.* Szerk.: Ambrozovics Béla, Ney Béla, Schwarczel Sándor. Budapest, 1870–85.
- Wiener Monumental-Bauten. Hof-Opernhaus von van der Nüll und Siccardsburg, Justizpalast von A. Wielemans.* Wien.
- Myskovszky Viktor: *Magyarország középkori és renaissance-stilű műemlékei.* Bécs, 1885.
- Félex Narjoux: *Palais, monuments élevés par la ville 1850–1880.* Paris, 1883.
- Publicationen des Vereines „Wiener Bauhütte“.*
- M. M. Wulliam, Farge: *Le recueil d'architecture choix de documents pratiques. Architecture religieuse, architecture civile, architecture communale, architecture militaire, art funéraire, construction privées: urbanies et suburbanies, construction rurales et industrielles, décoration, ameublement, etc., etc.* Paris, 1878–85.
- Deutsche Renaissance. Eine Sammlung von Gegenständen der Architektur. Decoration und Kunstgewerbe in Original-Aufnahmen.* Szerk.: A. Scheffers. Leipzig, 1881–85.
- Revue generale de l'architecture et des travaux publics. Journal d'architectes.* szerk.: M. César Daly. Paris, 1880–85.
- F. Schwenke: *Ausgeführte Möbel- und Zimmereinrichtungen der Gegenwart.* Berlin, 1881–84.
- Société anonyme des hauts-fourneaux et fonderies du Val D'Osne. Fontes d'art.* Paris.

A Wéber Antal életrajzát és építészetét feltáró kutatást az NKA Nemzeti Kulturális Alap támogatta.

THE LIBRARY OF ANTAL WÉBER
ADDITIVE TO THE RESEARCH OF THE 19TH CENTURY HUNGARIAN
ARCHITECTURAL PROFESSIONAL-LITERATURE

Summary

In the 19th century the number of the published architectural books had been risen. With the advance of the different engraving and litograph technologies the printing became much cheaper. From the middle of the century more external publishers were dealing with publishing architectural professional literature. In comprising with the first half of the century, the Hungarian architectural-periodicals gave the architects information faster about the tenders, the gone up buildings and contemporary art. The tematical analysis of the library of Antal Wéber – a 19th century architect – can give us more particular picture about the situation of architectural professional-literature in Hungary. The article gives the whole list of the books and the periodicals in Antal Wéber's library, too.

Keywords: architecture-history, historicism, architectural professional literature